

tusschenkomst of goedkeuring van menschen, ook al zijn dit priesters. Wel heeft zij, door den Bijbel aan het volk terug te geven, den weg tot persoonlijk onderzoek gebaad, en het geloof, dat er buiten de R. C. Kerk geen zaligheid is, en dus eene Regeering, wil zij christelijk zijn, geene andere Kerk dan de R. Katholieke mag toelaten, in den wortel aangetast. Wel heeft zij op heerlijke wijze de vrijheid, die wij in Christus hebben, geïndiceerd. Maar uit hare grondstellingen vloeit nog geenszins noodzakelijk de staatsrechtelijke gelijkheid op geestelijk gebied voort. Waar nu deze niet bestaat, bestaat ook geen ware godsdienst- en gewetensvrijheid; want wanneer eene macht waaraan ieder zijns ondanks onderworpen is iemand om zijn geloof achteruit zet, of hem voordeelen onthoudt, die zij een ander in overigens gelijke omstandigheden toekent, poogt zij dien verborgen rechter, dien men het geweten noemt, om te koopen, door hem te bewegen de aan zekere gevoelens verknochte voordeelen hooger te stellen dan de Waarheid, zooals die zich aan hem zelven vertoont. Van zoodanige gewetensverkrachting nu is zelfs het Protestantisme nooit geheel afkeerig geweest. In vroegere tijden werden, en ook heden ten dage worden nog aan de protestantsche kerken, zoo zij al niet tot staatskerken verlaagd zijn, groote materiele voordeelen verzekerd. Niet slechts heeft bijkans overal de Reformatie den vleeschelijken arm in haren dienst gehad, iets wat, zoolang de Roomsche Kerk met soortgelijke wapenen streed, naar menschelijk recht althans zeer wel te verdedigen is; maar ook heeft zij in verschillende landen, zij 't ook in veel minder mate dan de R. C. Kerk, vele personen om hunne geloofsovertuiging meenen te moeten vervolgen, en de verbranding van Servet, die ons, ter waarschuwing, als een staaltje van specifiek-Calvinistische vervolgingszucht regelmatig wordt opgedischt, is noch de ergerlijkste, noch de minst verdedigbare handeling op het gebied van geloofsvervolging aan protestantsche zijde gepleegd. Alle richtingen zonder onderscheid hebben, ook na de Reformatie, het gewelddadig of althans het kunstmatig onderdrukken van valsche meeningen verdedigd, en de meesten harer hebben haar stelsel op oneindig grooter schaal toegepast dan de Gereformeerden te Genève! Ook wane men niet, dat het in onze dagen ten minste dáár anders is, waar met het stelsel van Staatskerken is gebroken. Tegenwoordig leidt men uit de